

Hudební a taneční folklor v ediční praxi

Ed. Lucie Uhlíková, Marta Toncrová. (=Kultura – Společnost – Tradice IV.)
Praha : Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., 2011, 286 s. ISBN 978-80-87112-57-1

Zborník odborných textov *Hudební a taneční folklor v ediční praxi*, zostavený Luciou Uhlíkovou a Martou Toncrovou, je v poradí štvrtou odbornou publikáciou edície *Kultura – Společnost – Tradice*, vydanou roku 2011 Etnologickým ústavom AV ČR v Prahe. Prvé dve publikácie tejto edície, vydané v rokoch 2005 (I., ed. Lubomír Tyllner a Zdeněk Uherek) a 2006 (II., ed. Zdeněk Uherek) sa venovali rôznorodým fenoménom a problémom sociálno-kultúrnej reality a ťažiskovou formou ich odborného spracovania a prezentácie bola séria vedeckých článkov a štúdií. Tretí zväzok *Česká prozaická folkloristika* z roku 2008 (III., ed. Marta Šrámková) a štvrtý publikačný počín tejto edície v sebe sústreďujú odborné texty prehodnocujúce tematické zameranie folkloristického výskumu a jeho výsledkov predovšetkým za obdobie posledného polstoročia. V prípade štvrtého vedeckého zborníka kritická reflexia zahrnuje všetky relevantné a pozoruhodné zberateľské a edičné počiny objavujúce sa už od prvých decenií 19. storočia – obdobia lemujúceho pomalý zrod

systematického zberu a výskumu folklórnych prejavov na území Čiech, Moravy a Slovenska, jeho inštitucionalizáciu a konštituovanie hudobnej a tanečnej folkloristiky, resp. etnomuzikológie a etnochoreológie ako vedných odborov.

Zámer a pohnutky zostaviť tento typ publikácie editorky celkom jasne a koncízne prezentujú v jej úvode. Ich cieľom nie je podať vyčerpávajúci prehľad a súpis edičných počinov zo spomínanej geografickej oblasti (čo sa im sčasti úspešne podarilo), ale pomenovať a analyzovať dlhodobé a aktuálne problémy neoddeliteľne spojené s edičnou praxou (s. 8). Veľmi prezieravo záber rozšírili aj na tie formy zaznamenávania a šírenia hudobného a tanečného folklóru, ktoré sa v českom a slovenskom odbornom prostredí etablovali predovšetkým v priebehu posledných rokov (multimediálne nosiče, filmová produkcia na DVD a pod.). Prezentovanú publikáciu možno okrem toho chápať ako zhrnujúci teoretický súbor textov sumarizujúcich dlhoročné aktivity jednej inštitúcie (vrátane tých inštitucionálnych a organizačných foriem, ktoré jej v jednotlivých obdobiach od začiatku 20. storočia predchádzali) – Etnologického ústavu Akadémie vied České republiky (s. 9).

Už na tomto mieste možno prezentovanú publikačnú počín hodnotiť ako mimoriadne cenný. K jeho odbornej kvalite prispela nielen skutočnosť, že sa vo svojom tematickom zábere neobmedzuje výlučne na oblasť piesňového folklóru (dôležitou súčasťou sú tiež texty o edíciách inštrumentálnej hudby a tanečných folklórnych prejavoch), hodnotu publikácie podčiarkuje takisto premyslenosť jej obsahovej koncepcie. Obsahové zameranie jednotlivých odborných textov a spôsob ich zoradenia a zoskupenia do hlavných dvoch častí publikácie sú logické a domyslené.

Prvá časť publikácie („I. Obecně o ediční problematice“) obsahuje desať textov od deviatich autorov a autoriek. Cez optiku edič-

ných snáh a aktivít na vymedzenom území (s dôrazom na české jazykové prostredie) pertraktujú vybrané aspekty a zásadné momenty zberateľskej činnosti, jej historického vývoja a dejinných súvislostí, ktoré ju v jednotlivých etapách formovali a ovplyvňovali. Texty obsahujú tiež mnohé zaujímavé, vecne a nezaujato prezentované informácie o „individuálnych“ a ojedinelých riešeniach jednotlivých úkonov (z dnešného pohľadu šťastných aj menej zdarných) v procese koncipovania a samotnej prípravy vybraných piesňových zbierok, čím v konečnom dôsledku napomáhajú pochopenie mimoriadnej komplexnosti a zložitosti vývoja edičnej praxe v našom kultúrno-politickom prostredí. Každý autor sa v rámci tematicky jasne vymedzeného priestoru a na podklade dôslednej prezentácie edičnej práce, ktorá doň spadá, pokúša okrem iného formulovať najvypuklejšie i menej nápadné problémy, ktoré boli, resp. sú s edičnou činnosťou v danej sfére spojené, a kriticky sa snaží prehodnotiť historické konzekvenencie a spôsoby ich riešenia, anticipuje možné príčiny, dôsledky či zásadné úskalia edičnej a zberateľskej činnosti, dodnes späť so súčasným výskumom alebo s kritickou prácou s pramenným materiálom. To celkom jednoznačne napomáha dôsledná a rozsiahla pramenná komparatistika a práca so sekundárnymi písomnými prameňmi (napr. súkromná korešpondencia, osobné zápisky zberateľov a pod.).

V druhej časti publikácie („II. Příkladové studie“) editorky sústredili štyri prípadové štúdie, v ktorých autori na báze konkrétnych edičných počínov a vlastných skúseností s prípravou tohto typu materiálu do tlače postulujú (okrem iného) parciálne a nanajvýš aktuálne otázky a problémy spojené so súčasnou edičnou praxou a spracovaním historických piesňových zbierok a zvukového archívneho fondu.

Keďže obsah publikácie prináša množstvo informácií, inšpiratívnych úvah a poznatkov k téme, obmedzíme sa v nasledujúcom prehľade len na pomerne zjednodušujúcu charakteristiku – z nášho pohľadu významných – častí jednotlivých príspevkov. Prvý z nich (Věra Thořová – Marta Toncrová – Lucie Uh-

líková: *Tištěné edice lidových písní v českých zemích*) možno považovať za ťažiskový text. Informačne robustný materiál predstavuje nielen zásadné edičné a zberateľské počiny, rukopisné fondy stredoeurópskeho a do istej miery tiež európskeho významu a historicko-politický kontext, ktorý nevyhnutne ovplyvnil ich vznik a ďalší vývoj. Postuluje sa v ňom niekoľko dôležitých kľúčových vzťahov a skutočností spätých s edičnou praxou: vzťah zberateľ – editor, otázka notového zápisu a prepisu zvukových záznamov, problematika pasportizácie piesňových zápisov, financovania edičných „projektov“ a jeho vplyv na podobu edícií, otázky „autocenzúry“ a cenzúry a pod. Mnohé domnienky a závery konfrontujú s ideami významných predstaviteľov ľudobnej folkloristiky. Vďaka prepracovanému poznámkovému aparátu, bohatej bibliografii, citáciám z písomností jednotlivých zberateľov, zostavovateľov aj samotných kultúrnych a vedeckých inštitúcií príspevok reprezentuje východiskový teoretický korpus, od ktorého sa ďalšie príspevky publikácie priamo či nepriamo odvíjajú.

Mimoriadne zložitému systému problémov, a to v textovej zložke piesní predovšetkým z pohľadu dodržovania a samotnej metodiky transkripcie nárečových výrazov, všetko okrem iného v nadväznosti aj na otázky ich konečného významu pre výskum tradičných dialektov sa venujú Marta Toncrová a Lucie Uhlíková v troch nasledujúcich príspevkoch (*Edice lidových písní a čistota dialektu, Srovnávací poznámky k lidovým písním v tištěných edicích a K překladům textů lidových písní*). Veľmi cenné sú poukázania na absentujúci kodifikačný nástroj na transkripciu piesňových textov, na problémy spôsobené chybnou tlačou, často veľmi odlišnými preferenciami a motiváciami jednotlivých zberateľov a editorov a ich súvis dobovou spoločenskou a politickou klímou. Prínosný je tiež príspevok o prekladoch ľudových piesní do iných (nielen) slovanských jazykov. Forma a precíznosť spracovania problematiky (kritické a hojné využívanie dobových písomných prameňov, komparácia rukopisov s ich tlačenými verziami a pod.) a dôslednosť pri identifikácii kľúčových aspektov nastolenej

problematiky odráža opäť nesmierny rozhľad a znalosti oboch autoriek.

Po žánrovo koncipovanom príspevku venovanom tzv. jarmočnej tlači (Jiří Fiala: *Knižní edice českých kramářských písní*) nasledujú príspevky skúmajúce ďalšie typy tradičného umeleckého prejavu – tanečný folklór a tradičnú inštrumentálnu hudbu. Autori Zdeněk Vejvoda a Daniela Stavělová do nich zahrnuli tiež výbornú a rozsiahlu bibliografiu k téme, čím príspevky (najmä obzvlášť precízny a rozsiahly príspevok Z. Vejvodu) nadobudli v kontexte obsahu zborníka veľký význam a nenahraditeľnosť.

Celú prvú časť publikácie uzatvárajú autori Helena Beránková, Jitka Matuszková a Jan Blahůšek. Vo svojich príspevkoch sa venujú postupne edíciám hudobného folklóru, ľudových tancov a ľudových piesní, na druhej strane všetky spomenuté zložky pertraktujú z rôznych uhlov pohľadu v kontexte analógových a digitálnych médií (audiovizuálne edície, hudobné nosiče, digitálne edície zbierok ľudových piesní). Dopĺňajú tak pohľad na edičnú prax o relatívne novšie formy prezentácie a archivácie folklórneho materiálu, ktorých adekvátna príprava a odborné či technické spracovanie predkladá „na stôl“ nové metodologické a koncepcné problémy.

Všetky štyri príspevky zaoberajúce sa konkrétnymi projektmi prípravy edície z druhej časti publikácie sú akoby odrazom nastolených problémov v prvej časti. Okrem toho cizelujú a rozmieňajú mnohé otázky na drobné. Jiří Traxler podrobne prezentuje a analyzuje proces prípravy edície v článku

Kritická edice písňových sbírek Jana Jeníka z Bratřic, Hana Urbancová z Ústavu hudobnej vedy SAV v Bratislave zasa pútavo charakterizuje edičnú prácu spojenú s významným prameňom vianočného repertoáru z územia Slovenska v odbornom článku *Pramenno-kritická edícia vianočnej zbierky Andreja Kmeta*. Jarmila Procházková venuje dôkladnú pozornosť príprave edície bohatého výskumného materiálu Leoša Janáčka a Gerda Lechleitner z Österreichische Akademie der Wissenschaften vo Viedni sústreďuje do svojho príspevku charakteristiku projektu zameraného na technické aj teoretické spracovanie a popularizáciu odborných historických zvukových dokumentov najstaršieho vedeckého zvukového archívu na svete Phonogrammarchiv vo Viedni.

Publikácia tvorí koherentný celok a predstavuje kvalitný informačný materiál a teoretický základ pre efektívne prehodnotenie naznačených problematických aspektov v prebiehajúcom odbornom diskurze. Prehľadové state obsahujúce rozsiahly zoznam existujúcich edícií, zbierok a ďalších typov pramenného materiálu (vrátane bohatého súpisu bibliografických údajov, ktorý je súčasťou niektorých príspevkov) okrem toho môžu poslúžiť ako dobrý informačný balík pre ďalšiu vedeckú prácu s pertraktovaným materiálom, či už v súvislosti s edičnou prácou, alebo s tvorivou a odbornou prácou s folklórnym materiálom vôbec.

Jana Ambrózová